

Contribuția Bisericii

La promovarea conștiinței naționale a poporului român

Și la făurirea statului român unitar modern

Motto

„În vremea aceea pe când nu se plinise încă văleatul care a cutremurat Carpații din temelii și a frânt cu năpraznică năvală a oștilor române rugina zăvoarelor de veacuri, un zvon sinistru colinda tăinuit din sat în sat, de la om la om, un zvon despre o listă neagră, care purta osânda crucii pentru toți românii din cuprinsul statului unguresc, care se încumetaseră în cursul vremii să-și manifeste, prin fapte deschise, ființa lor de români. A fi român în țara ungurească era o crimă în fața cârmuitorilor acestei țări, clădite, din veac, pe temelia fărădelegilor. Iar cel ce cuteza să dea glas credinței sale românești fără sfială, purta pecetea trădătorului de patrie și era scris cu slove de osândă în catastifele negre ale stăpânirii.

Când zidurile mucegăite ale monarhiei austro-ungare începură a se clătina în clocotul înfricoșat al războiului mondial, catastiful acestei liste negre a început să sporească din zi în zi și pe paginile acestei pravile mincinoase și urgisite au pornit să se înșiruie tot mai multe nume românești, tot atâtea cruci proaspete în cimitirul suferințelor de veacuri ale neamului românesc. Cârmuitorii țării n-au înțeles, nici în ceasul al unsprezecelea, glasul vremii pornite spre dezrobirea conștiințelor, ci cu proptelele șubrede ale „Hajdúdorogului”, ale „zonei culturale” și cu amenințarea „să ia România cu grădini încărcate de binecuvântare cerească să nu râvnească la trista glorie a vecinei sale Serbia”, caută să sprijinească clădirea hodorogită, de pe ale cărei strășini picură și în aceste momente, de grea cumpănă, picurii de otravă ai maghiarizării.

Cu intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, furia stăpânirii ungurești s-a dezlănțuit ca un puhoi sălbatic peste românii supuși ei. Cu bici de foc, cu baionete și lanțuri în dreapta, cu pravila neagră în stânga, a pornit în largul țării să culeagă mucenicii. Și în scurtă vreme, temnițele din Cluj, Târgu-Mureș, Odorheiu și Seghedin s-au umplut, iar drumul cel mai bătut al românilor a devenit drumul Șoproului. Cu un glas lugubru de cucuvaie colinda într-o vreme toate satele noastre deviza amenințătoare: „Pahod na Șopron”, iar zbirii împănăți ai stăpânirii ungurești au săvârșit cele mai odioase bravuri de patriotism descreierat în slujba devizei acesteia.

Osânda căzuse, în special, asupra umililor slujitori ai altarului. Stăpânirea ungurească a înțeles prea bine că preoții au fost vestalele care au ținut pururea vie flacăra focului credinței naționale în poporul românesc și furia aceleia s-a năpustit mai ales asupra preoților, amăgită de credința deșartă: „bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei”.

Au bătut păstorii, dar nu s-a risipit turma, pentru că ei sădiseră în sufletul acestei turme o credință tare, oțelită în suferința nădejdelor de dreptate dumnezeiască.”

Preotul Sebastian Stanca (1878-1947) în „Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)”

PRELIMINARI

De la Burebista, când regatul dac a avut cea mai mare întindere (de la Marea Neagră, în est, până la Dunăre în Câmpia Panonică, în vest, și de la Munții Balcani, în sud, până la mlaștinile Pripetului - azi la granița nordică a Ucrainei cu Belarus, în nord), apoi cel al lui Decebal care, deși nu avea întinderea regatului creat de Burebista, unifica marea majoritate a triburilor dacice, și până în ziua de azi conștiința de neam daco-român s-a păstrat intactă în toată perioada istorică, de atunci și până acum.

Strabon ne spune „Ajuns în fruntea neamului său care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine, ajungând să fie temut chiar și de romani” dar, ca într-un blestem care ne urmărește în istorie mereu (și spun „blestem” gândindu-mă și la cele patru mituri fundamentale ale românilor: *Traian și Dochia, Miorița, Sburătorul și Monastirea Argeșului*, trei dintre ele încheiate în mod tragic, dar și la permanenta prezență a „vânzătorilor de neam și țară”, de atunci și până azi), „Burebista a fost răsturnat în urma unui complot pus la cale împotriva lui de o mână de oameni, mai înainte ca romanii să trimită împotriva-i o expediție. Urmașii lui s-au dezbinat, dezmembrând țara în mai multe regiuni. Chiar și acum, când Caesar Augustus a trimis oștire împotriva lor, ei se aflau împărțiți în cinci regiuni, mai înainte erau în patru. Negreșit aceste diviziuni teritoriale se fac după împrejurări și apar când într-un fel, când într-altul.”

Aceste regiuni de care vorbește Strabon nu sunt altceva decât cele cinci provincii cunoscute în istorie ca fiind Valahia-Țara Românească (Muntenia și Oltenia), Moldova (cu Bucovina și Basarabia) Transilvania (cu Crișana), Banat și Dobrogea.

Păstrarea conștiinței de neam în întreaga evoluție istorică a țării noastre este confirmată de efemeră unire realizată de Mihai Viteazu la 1701 (și tot la Alba Iulia), Unirea Principatelor Române la 1859 și întemeierea

României Mari la 1918, teritorial, dar și lingvistic, întrucât, deși separați sute de ani în provinciile mai sus amintite, românii sunt singurul popor care nu are dialecte pe teritoriul propriu-zis al țării (dialectele limbii române fiind în afara fruntariilor) ci doar regionalisme, împrumuturi din alte limbi, în funcție de conviețuirea cu alte naționalități: din maghiară, săsească și germană în Transilvania, din slavă, rusă și ucraineană în Moldova, din slavă și bulgară în Țara Românească, din slavă și sârbă în Banat și din turco-tătară în Dobrogea, precum și din idiș sau ebraică, în toate teritoriile, urmarea conviețuirii cu evreii.

Rolul Bisericii Ortodoxe la realizarea unității de credință și de neam în Principatele Române

Istoric a existat, pentru realizarea unității de credință și neam, o componentă deosebit de importantă: „unitatea spirituală”. Portul tradițional, literatura populară și tradițiile au constituit, în întreaga noastră istorie, un liant extrem de puternic care a făcut ca poporul român să reziste mereu dincolo de toate vitregiile care s-au abătut asupra sa.

În configurarea, păstrarea și manifestarea acestui liant, Biserica, prin slujitorii și credincioșii ei, a avut un rol deosebit de important. Chiar dacă provinciile românești erau despărțite prin granițe bine stabilite, acestea nu i-au împiedicat pe români să păstreze permanent legături deosebit de strânse între ei. Sute și chiar mii de țărani, ciobani, negustori, preoți și călugări, copiiști de manuscrise, tipografi, zugravi de biserici, circulau mereu prin trecătorile Carpaților dintr-o țară în alta, ducând cu ei același grai, aceeași credință și același suflet românesc.

Țărani și ciobani transilvăneni au întemeiat sate noi, cu bisericile lor, la sud sau la răsărit de Carpați, până în Dobrogea; credincioși din Transilvania au întemeiat noi așezări monahale, mai ales în Țara Românească. La rândul lor, mai mulți domni munteni sau moldoveni au ctitorit biserici și mănăstiri în Transilvania, cum au fost catedrala și reședința mitropolitană din Alba Iulia, ctitorite de Mihai Viteazul, domnul unirii, biserica din Turnu Roșu-Sibiu, a lui Matei Basarab, bisericile din Făgăraș și Ocna Sibiului și mănăstirea de la Sâmbăta de Sus ale lui Constantin Brâncoveanu, bisericile din Văd și Feleac, ctitorite de domnii moldoveni. Iar călugării și călugărițele din Transilvania au întemeiat noi așezări monahale dincolo de Carpați, sau au fost în mănăstirile din Predeal, Cheia, Suzana, Stănișoara sau Cocoș din Dobrogea. Unii ierarhi munteni sau moldoveni s-au ridicat întru apărarea Ortodoxiei în Transilvania în fața prozelitismului altor culte. Între ei pomenim doar pe mitropolitul Varlaam al Moldovei, cel care a convocat un sinod al ierarhilor din ambele țări extracarpătice, la Suceava sau la Iași și care a aprobat apoi cunoscuta lucrare „Răspuns împotriva Catehismului calvinesc”, tipărit la Târgoviște; în prefață mitropolitul se adresa „creștinilor din Ardeal și cu noi de un neam”.

Un factor deosebit de important care a contribuit la formarea conștiinței de unitate românească și ortodoxă l-au constituit cărțile bisericești, difuzate în toate teritoriile locuite de români și în al căror prefețe se insistă în afirmarea și promovarea unității românești.

Conștiința unității apare în lucrările unor cărturari din toate cele trei țări, ca: Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Constantin Stolnicul Cantacuzino, Inochentie Micu, Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior.

Conștiința unității românești se afirmă cu și mai multă putere mai ales în cursul Revoluțiilor din 1848, prin Nicolae Bălcescu, Ion Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, August Treboniu Laurian, Aron Pumnul, Aaron Florian și alții.

Ierarhi și clerici militanți pentru unitatea credinței și neamului în Moldova

Noi perspective care să ducă spre o unitate politică se înregistrează după „Războiul Crimeii” din 1853-1856. Tratatul de pace încheiat la Paris în februarie-martie 1856, între cele „șapte mari Puteri” ale Europei de atunci se ocupau și de „Principatele dunărene”, Țara Românească și Moldova. Între altele, se prevedea și convocarea unor „Divanuri sau Adunări ad-hoc”, în ambele Principate care să facă propuneri pentru organizarea lor, conform dorinței românilor.

Pretutindeni s-au format comitete unioniste, la Iași, București și alte orașe, care urmăreau să asigure victoria unioniștilor în alegerile pentru Adunările Ad-hoc. Ideea unirii prinde tot mai mult contur, lucrurile încep să se agite. În cursul acestor agitații și lupte pentru Unire, clerul s-a alăturat partidului unionist, sprijinindu-i căldură toate acțiunile. Printre cei mai de seamă susținători ai Unirii se numără însuși întâistătătorul Bisericii

moldovene, mitropolitul Sofronie Miclescu. La cererea sa, arhimandritul Neofit Scriban, pe atunci profesor la Seminarul de la Socola, a scris lucrarea Unirea și neunirea Principatelor, în care prezenta avantajele de ordin bisericesc, politic, administrativ și economic pe care le-ar aduce Unirea. Fiind combătută de separatiști, Neofit Scriban a scris a doua lucrare, intitulată Foloasele Unirii Principatelor Române (ambele publicate inițial în ziarul „Zimbrul”).

Un alt distins slujitor al clerului, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, pe atunci rector al Seminarului din Huși, a rostit, în catedrala episcopală din Huși, o înflăcărată predică în sprijinul unirii, tipărită apoi sub titlul Jertfă pentru Unirea Principatelor, tipărită în ziarul „Steaua Dunării” de la Iași.

Înființându-se un Comitet al Unirii la Iași, format din patrioții timpului, s-au primit numeroase acte de adeziune la

Programul său din diferite zone ale țării. Între semnatarii acestora apar și numele multor slujitori ai Bisericii: ierarhi, egumeni, profesori de seminar, protopopi, preoți de mir și călugări.

În vara anului 1857, au avut loc alegerile pentru Divanul Ad-hoc. Din cauza abuzurilor și falsurilor comise de caimacamul Nicolae Vogoride și de oamenii săi, mitropolitul Sofronie și numeroși egumeni și preoți care aveau drept de vot au refuzat să ia parte la alegeri. De exemplu, **din 138 de preoți din Iași, 120 s-au abținut de la vot, iar la Roman din 25 de preoți, s-au prezentat numai doi.**

Se organizează noi alegeri la care clerul și-a ales pe cei mai vrednici reprezentanți în Divanul Ad-hoc. Din partea ierarhiei erau membri de drept: mitropolitul Sofronie Miclescu, căruia îi era încredințată conducerea lucrărilor Divanului, arhiepiscopul Nectarie Hermeziu Sotiriupoleos, locțiitor de episcop la Roman, și arhiepiscopul Ghenadie Șendrea Tripoleos, locțiitor de episcop la Huși. Pe lângă acești trei membri de drept, au fost aleși alți doi deputați din partea egumenilor mănăstirilor neînchinat (arhiepiscopii Filaret Scriban de la Socola și Calinic Miclescu de la Slatina) și trei deputați din partea clerului din orașele-reședințe de eparhii: arhimandritul Neofit Scriban la Iași, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu la Huși și preotul Dimitrie Matcaș la Roman.

În adunarea electivă, care a ales pe Alexandru Ioan Cuza ca domn, clerul a fost reprezentat numai prin mitropolitul Sofronie, care era președintele ei. Întrucât în ședința din 5/17 ianuarie 1859, urma să se aleagă noul domnitor, s-a săvârșit *Te-Deum* la biserica Sf. Nicolae Domnesc, la care a rostit o predică tot arhimandritul Neofit Scriban. Mitropolitul Sofronie, care a prezidat ședința, a proclamat domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

Ierarhi și clerici militanți pentru unitatea credinței și neamului în Țara Românească

Lucrările Adunării Ad-hoc de la București s-au deschis la 30 septembrie 1857. Erau aleși 28 de mari proprietari, 14 mici proprietari, 20 de orașeni, 15 țărani și 10 reprezentanți ai clerului.

Clerul din Țara Românească a avut aceeași atitudine patriotică între anii 1856-1859. Episcopii Calinic al Râmnicului și Filotei al Buzăului au adresat câte o circulară protopopilor, îndemnându-i să ceară preoțimii să înalțe rugăciuni pentru unirea românilor. Arhimandritul Iosafat Snagoveanul, care participase și la revoluția de la 1848, deși se afla acum la Paris, ca slujitor al capelei române de acolo, a adresat un cald îndemn preoților din țară, pentru unire.

Alegerile de deputați în Divanul Ad-hoc s-au desfășurat fără incidente. Pe lângă cei patru membri de drept, adică mitropolitul Nifon și episcopii Calinic al Râmnicului, Filotei al Buzăului și Climent al Argeșului, au mai fost aleși: arhimandriții Atanasie Stoenescu de la Sadova și Ieronim de la Bistrița, din partea egumenilor mănăstirilor neînchinat, și protopopii Iancu Sachelarie din București, Constantin „protonotariul” Episcopiei de la Râmnic, Vasile Serea „catihetul” de la Buzău și Constantin iconomul de la Argeș din partea preoților din orașele-reședințe de eparhii. Ca și la Iași, la 30 septembrie 1857, ziua deschiderii Divanului, s-a oficiat un *Te-Deum* la Mitropolie, cu citirea unei rugăciuni anume întocmită pentru acest important eveniment (tipărită și împărțită și la celelalte biserici). Deschizând lucrările Divanului, mitropolitul Nifon a rostit o cuvântare ocazională, în care spunea, între altele: „Toți suntem români. Aceleași simțăminte ne leagă, același sânge ne unește. Toți avem o patrie înainte. Să avem și un cuget și un scop, să ne însuflețim de aceeași dragoste și de aceeași sfântă credință, ca cerul să binecuvânteze ostenele noastre”. În Divanul Ad-hoc al Țării Românești

n-au fost discuții atât de rodnice ca la Iași. De fapt, nici n-a luat în dezbatere reformele interne, ci s-a limitat la formularea punctelor fundamentale în privința viitoarei organizări a țării, între care și Unirea Principatelor. Un rol mai activ a avut episcopul Filotei, care a lucrat în diferite comisii. Ceilalți au votat cu însuflețire toate măsurile propuse.

Mitropolitul Nifon și cei trei sufragani ai săi au făcut parte și din Adunarea electorală a Țării Românești. Ședința din 24 ianuarie 1859 a fost prezidată de mitropolitul Nifon, care a proclamat domn pe Alexandru Ioan Cuza. O delegație a Adunării, în frunte cu episcopul Climent, s-a deplasat la Iași, prezentând lui Alexandru Ioan Cuza actul de alegere ca domn al Țării Românești. La venirea lui Cuza în Țara Românească, la începutul lunii februarie 1859, a fost întâmpinat cu mare însuflețire de populație, în frunte cu slujitorii altarelor.

Deci ierarhii și clerul din Țara Românească și Moldova au adus o contribuție importantă la realizarea Unirii celor două țări românești, ca deputați în Divanurile Ad-hoc și în Adunările electivă, prin trimiterea de pastorale, prin articole și apeluri în presa timpului, prin întocmirea și săvârșirea de rugăciuni speciale, prin îndrumarea credincioșilor.

Ierarhi și clerici militanți pentru unitatea credinței și a neamului în Transilvania

Pe 13 octombrie 1784, în Biserica din satul Mesteacăn, Preotul Ioanăș Cazan a sprijinit răscoala lui Crișan. El „a făcut atunci o slujbă specială, a binecuvântat adunarea și s-a rugat lui Dumnezeu pentru bună reușită a lucrului ce avea să înceapă”. Preotul Ioan din Lupșa a fost de partea lui Cloșca, iar Preotul Simeon din Lupșa era unul dintre oamenii de încredere ai lui Horea.

La 10 noiembrie 1784, Preotul Gavrilă Sulariu din Mogoș era de partea revoluționarilor. El purta „ca steag o cruce roșie, înaltă de un stângen și jumătate”. Preoții Gheorghiu Nicula din Albac, Ioan Cocan din Pâclișa, Constantin Turcin și Dănilă din Crișcior și Dumitru din Certej au fost alături de Horea. Au luptat alături de iobagi Preoții Todor din Albac, Simei din Brădeștii Râmețului, Irimie din Râmeți sau Ponor, Ioan din Vingard, Simeon Gavrilă și Gherasim Petru Iancu din Lupșa. Și când răscoala a fost învinsă, Preoții ortodocși români au fost pedepsiți pentru că i-au învățat pe români să-i combată pe nobili. Alături de Horea, Cloșca și Crișan au fost arestați și condamnați la moarte și Preoții Constantin Turcin din Crișcior, Ioan Crișănuț din Bistra și Ioan din Bedelen.

Gherasim Adamovici, Episcopul ortodox al Transilvaniei, a scris cu ajutorul lui Iosif Meheși, fiul Protoiereului greco-catolic din Mănăstur, *Supplex libellus valachorum Transsilvaniae* [Petiția cea mică a românilor Transilvaniei] și pe aceasta a înaintat-o Curții de la Viena în ziua de 30 martie 1792, dimpreună cu Ioan Bob, Episcopul greco-catolic de Blaj. Și prin ea „se solicita ca poporul român să fie considerat ca națiune egală cu celelalte națiuni din țară, iar clerul, nobilii și poporul de rând să se bucure de aceleași drepturi cu clerul, nobilii și poporul de rând al celorlalte națiuni, fie că aparțin Bisericii Orientale, fie celei Occidentale”.

Avram Iancu a fost ajutat de Preoți și de tineri teologi în lupta să. Sfântul Andrei Șaguna a fost de partea lui. Alături de Episcopul greco-catolic Ioan Lemeni, Sfântul Andrei Șaguna s-a luptat pentru scoaterea poporului român din starea de înjosire în care se afla. În armata lui Iancu și-au găsit locul mulți preoți, unii având roluri de prefecți, tribuni, centurioni și decurioni. Amintim cu evlavie preoții de sfântă amintire:

- Protopopul Simion Bălinț. A fost un mare om de cultură și s-a pus în slujba națiunii române. Este cunoscut și azi ca unul din marii apărători ai Munților Apuseni. El a condus în ianuarie 1849 bătăliile de la Muntele Băișoarei, Lița, Iară, Sălciua etc. A murit la 16 mai 1880;
- Preotul Nicolae Vlăduțiu. A fost numit în funcția de „Prefect al Câmpiei”. A luptat cu maiorul Hatvany pentru eliberarea Abrudului. S-a distins și în luptele de la Fântânele și Ponorul Remetei. A murit în 1872;
- Protopopul Vasile Turcu - prefect al Legiunii a doua de Câmpie. A fost un mare apărător al românismului încă înainte de a începe Revoluția. În casa protopopului se organizau des întâlniri ale românilor. A fost prins și torturat, iar apoi spânzurat la 15 octombrie 1848;
- Preot Ioan Fodoreanu, paroh în Cărpiniș;
- Preot Ioan Gomboș, a apărat strămtatea de la Găina;
- Preot Simion Groza a participat la bătălia pentru depresurarea cetății Alba Iulia. În 27 iulie 1849 românii Conduși de Groza au intrat victorioși în cetate, unde au găsit 128 de români uciși de către unguri pentru că

aprovizionaseră cu alimente garnizoana austriacă de acolo. A mai luptat cu Hatvany și Kerneny la Abrud.

În zona Bradului au luptat preoții: Ioan Oncu, Ioan Faur, Marian David, Lazăr Comșa, care erau în această zonă, având și parohiile aici. Mai amintim preoții de pioasă amintire: protopop Simion Prodan, preot ortodox în Măgina lângă Aiud numit viceprefect în prefectura lui Iancu, preotul Hulea Ioan, preot în Cistei, preotul Muntean Ioan, paroh în Bedeleu, preot Simion Tobias, preot în Abrud, preot Popa Vasile preot în Mesentea, preot Repede Nicolae paroh în Geoagiu, preot Iosif Ciura, preot în Bucium, preot Vasile Moldovan, preot Dumitru Neaș, preotul Ioachim Băcilă, preotul Dumitru Miclăuș și teologul Teodoran Eliseu din Blaj.

Vitejia în luptă, dragostea pentru apărarea pământului și a credinței străbune dovedite cu prisosință de preoțimea din Țara Moșilor l-au silit pe baronul Kemeny Fărcaș, unul din cei mai capabili ofițeri care a năpădit cu patru mii de soldați în Munții Apuseni, să declare cu amărăciune: „Dracul să se mai bată cu popii”!

După afirmațiile lui Al. Papiu Ilarian că mai bine de „o sută de preoți și protopopi au fost spânzurați” istoricul menționând nominal pe protopopii: Vasile Turcul, Ștefan Moldovan și pe preoții; I. Pop Albinii și Gregorie Ciplea.

În aprilie 1848, Preoții români din Așchileul Mic, Gâlgău, Borșa, Mod, Chechiș, Tihău, Gălăcea, Buia, Kecem, Târnava au fost de partea mișcării țărănești. Preoții Simon Balint din Roșia de Munte, Simian Gnoza, Vasile Moldovan, Maxim Hulea și Protoiereul Ștefan Moldovan din Mediaș au lupta pentru cauza românească.

Alături de ei au fost și Preoții Ioan Moldovan din Racovița și Nicolae Popă, viitorul Episcop al Caransebeșului. Preotul greco-catolic Ioan Munteanu, din Măldărașul de Câmpie, la Adunarea de la Blaj din mai 1848, a strigat: „Ardealul de acum nu mai este Ardeal, ci Românie”.

Preotul Ioan Pop Bariț, alături de numeroși Preoți români din Banat, au suferit în timpul revoluției de la 1848. Astfel, „70 dintre aceștia au fost arestați sub acuzația de «necredință față de habsburgi», iar frunțașii lor, Preoții Dimitrie Petrovici-Stoichescu, Ștefan Chirilescu, George Petcu, Mihai Velceanu au fost condamnați la pedepse grele”.

În calitate de urmaș pe linie maternă a preotului ISAAC OPREA, îmi fac un titlu de onoare în a-l aminti aici. În dimineața zilei de Paști a anului 1949, a fost scos chiar în timpul săvârșirii Slujbei Învierii din biserică, dus în pădurea Jidveului, schingiuit într-un mod bestial și apoi omorât cu baionetele de către honvezii maghiari, doar pentru vina de a fi îndemnat poporul în cuvântările sale spre conștiință și unitate națională în fața asupririlor maghiare.

Consider că trebuie să mai amintim, ca reprezentant al Bisericii, deși de altă naționalitate și cult, pe preotul lutheran sas Stephan Ludwig Roth. El era un sas lămurat și un preot care a văzut și „turma românească” nu doar turma să și a fost condamnat la moarte pentru încercările lui repetate de a ajuta pe români în fața acțiunilor maghiare împotriva acestora.

În 1842 Dieta de la Cluj era preocupată să legifereze limba maghiară ca limbă oficială de stat în Transilvania, în locul celei latine. Revoltat, Roth a scris în celebra broșură „Războiul limbilor în Transilvania” (Der Sprachenkampf in Siebenbürgen), replicând Dietei: „Nu văd nevoia de a se impune o limbă oficială a țării. Nu este nici limbă germană, nici cea maghiară, ci limba română” pe care „o înveți singur, pe stradă, în contact singur cu oamenii. Și chiar dacă nu ai dori să înveți limba aceasta, o înmiiță trebuință impune cunoștința (cunoașterea) ei. Spuneți-mi, dacă se întâlnește un maghiar, care nu știe săsește, cu un sas, care nu știe maghiara, în ce limbă se înțeleg ei (...) Folosirea limbii materne este un drept uman, care e dat copilului prin naștere. Iar cu pierderea limbii dispare națiunea însăși”. Această înfruntare a Dietei și însăși argumentul cunoașterii limbii române nu a fost uitat niciodată și, alături de celelalte momente de susținere a românilor îi vor aduce sfârșitul tragic.

Stephan Ludwig Roth a participat și la Marea Adunare populară de la Blaj, din 3/15 mai 1848 unde a văzut deșteptată conștiința națională a românilor și hotărârea zecilor de mii de țărani de a sfărâma lanțurile iobăgiei și de a cere drepturi politice pentru elita românească. Puternicele sale impresii și o descriere a Marii Adunări au fost publicate în ziarul săsesc „Beiblatt zum Siebenbürger Boten” - „Foaie suplimentară la Vestitorul Transilvan” - din 16 iulie 1848. Articolul lui Stephan Roth, purta titlul semnificativ, „Die Volksversammlung der Romanen in Blasendorf” (Adunarea romanilor de la Blaj), nefolosind termenul uzual german pe atunci, "Walachen" pentru "români". Roth justifica expresia: „... un popor întreg are dreptul să spună cum vrea să fie numit.” (transilvănenii revendicaseră printre altele la Blaj, să fie numiți români și nu doar, de multe ori injurios, "olahi" [mai exact: „büdös olah”, adică „români împuțți”])

Când Dieta de la Cluj a votat, în 29 Mai 1848, unirea Transilvaniei cu Ungaria, ignorând revendicările și voința românilor majoritari în Transilvania, lui Roth i se părea „periclitată însăși existența națională a sașilor”.

A doua Adunare populară de la Blaj, din 13/25 septembrie 1848 nu recunoștea „uniunea silită a Transilvaniei cu Ungaria” și revendica o Dietă și un guvern provizoriu, compus din deputați aleși proporțional cu numărul populației Transilvaniei.

La 30 septembrie 1848, Adunarea sașilor din Sibiu a adoptat rezoluția Blajului iar Comitetul Național Român a hotărât crearea a 15 legiuni care s-au opus trupurilor de armată conduse de nobilii maghiari.

În 21 octombrie 1848, Roth a fost numit în Comitetul de Pacificație și apoi comisar imperial plenipotențiar în 13 sate de pe Târnavă, fiind pentru frăție, egalitate în drepturi, desființarea iobăgiei fără răscumpărare plătită de țărani, fără jafuri și spânzurători, iar împreună cu Ștefan Moldovan, protopop al Mediașului, a dispus încetarea obligațiilor feudale (deziobăgirea) în 13 sate din zona Târnavelor.

Dar o armată revoluționară maghiară și secuiască, condusă de generalul polonez Józef Bem a ocupat mai toată Transilvania și Banatul, excepție făcând Carpații Apuseni, Țara Moșilor, apărată și controlată de Avram Iancu. Prietenul lui Roth, protopopul Moldovan a fost nevoit, împreună cu mulți români și sași, să se refugieze peste munți, în Țara Românească sfătuiindu-l pe Stephan Roth să facă același lucru.

Într-o scrisoare adresată lui George Bariț, din 20 martie 1848, Roth sublinia: „Pentru mine, diversele naționalități nu sunt decât fragmente ale unui tot mai mare, iar furia luptelor pentru limbă o socotesc drept o decădere din umanitatea maltrată și pe cale de a apune în haosul atâtor rătăcirii”.

În ianuarie 1849 Roth se întoarce la Moșna după moartea soției, având promisiune de amnistie de la generalul revoluționar Józef Bem. Însă Lajos Kossuth împreună cu comisarul său Ladislau Csányi, neținând cont de aceasta, îl arestează în 21 aprilie 1849, Roth fiind condamnat la moarte prin împușcare de către „tribunalul de sânge” al nobililor de la Cluj pentru „înalță trădare” (Roth având cinci copii minori). Sentința a fost executată la trei ore după pronunțare.

În scrisoarea adresată copiilor săi, în ziua execuției (11 mai 1849) menționa „Am avut cele mai bune gânduri pentru nația mea, fără să fi voit răul celorlalte națiuni” (din Transilvania).

Adevăratul motiv al condamnării sale au fost ideile și activitatea sa, dar mai ales ideile din broșura în care pleda și susținea drepturile poporului român și diversitatea populației Transilvaniei.

Domnitori militanți pentru afirmarea independenței politice și organizării autonome a Bisericii din Principatele Române

Ultimul Domn al Moldovei și al Țării Românești a fost Alexandru Ioan Cuza, până în 11/23 februarie 1866. De aceea, Domnitorii României care au militat pentru independența României și pentru organizarea autonomă a Bisericii Ortodoxe Române au fost primii doi: Carol I al României, care a domnit între aprilie 1866-27 septembrie/10 octombrie 1914 și Ferdinand I al României, care a domnit între 10 octombrie 1914 - 20 iulie 1927, ultimul fiind supranumit Întregitorul, pentru că în timpul său s-a format statul unitar român. Astfel, în cinstea unirii românilor de la Alba Iulia, Ferdinand I a fost încoronat Rege al României Mari la 15 octombrie 1922 în Catedrala din Alba Iulia.

Carol I a ajuns incognito în România, sub numele de Karl Hettingen, călătorind cu trenul până la Budapesta și a depus jurământul în fața Mitropolitului Nifon Rusailă pe 10/22 mai 1866. Constituția din 1866, adoptată în timpul său, afirma în art. 1 că „Principatele-Unite-Române constituie un singur Stat indivizibil, sub denumirea de România”, iar în art. 21 că „Libertatea conștiinței este absolută. Libertatea tuturor cultelor este garantată, în măsura în care cultul lor nu aduce vreo atingere ordinii publice sau bunelor moravuri. Religia ortodoxă a Răsăritului este religia dominantă a Statului Român. Biserica Ortodoxă Română este și rămâne liberă față de vreo Patriarhie străină, păstrându-și unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor. Activitățile spirituale, canonice și disciplinare ale Bisericii Ortodoxe Române vor fi conduse de o singură autoritate sinodală centrală, conform unei legi speciale. Mitropoliții și Episcopii eparhioți ai Bisericii Ortodoxe Române sunt aleși după modul indicat într-o lege specială”.

Iar dacă România și Biserica Ortodoxă Română erau, pentru Carol I, la stadiul de proiect, în timpul lui Ferdinand I, la 1918, avem România Mare, iar în 1925, cu aproape 2 ani înainte de moartea sa, Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la statutul de Patriarhie. Ceea ce înseamnă că primii doi Domnitori ai României și-au asumat și au împlinit două deziderate ale românilor de veacuri: o Românie pentru toți românii

și o Biserică națională autocefală, cu rangul de Patriarhie, aflată în comuniune canonică frățească cu toate Bisericile Ortodoxe surori.

Emanciparea națională și crearea României moderne (rolul Bisericii și al clericilor la realizarea acestui deziderat)

Începând cu a doua jumătate a sec. al 19-lea, „unirea tuturor românilor într-un stat unitar devine... obiectivul dominant al aspirațiilor românilor”. Iar clericii Bisericii au arătat cel mai înalt patriotism în această perioadă, luptând pentru unirea Principatelor Române. Dintre aceștia îi amintesc pe Mitropolitul Sofronie Miclescu al Moldovei, Episcopii Neofit și Filaret Scriban, Nectarie Hermeziu și Ghenadie Șodrea, Preoții Dimitrie Metcaș și Ion Bobulescu, Arhim. Victor Lemeni, Preoții Constantin Buțureanu și Ștefan Tuboca, Protoiereul George Dimitriu din Moldova și Mitropolitul Nifon Rusailă, Sfântul Calinic de la Cernica, Arhidiacon. Dionisie Maldarescu, Preoții Ilie Benescu, Grigorie Referendarul și Veniamin Cătulescu, Arhim. Iosafat Snagoveanu, Protosingh. Anastasie Stoenescu, Protoiereii Iancu Sachelarie și Vasile Serea din Țara Românească. Căci „ideea unirii devenise o forță morală care dădea avânt întregii mișcări de eliberare națională”. Tocmai de aceea, „delegații la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, ținută între 18 noiembrie-1 decembrie 1918, într-o atmosferă de pace, de libertate națională și de echitate pentru toate naționalitățile, au dat expresie aspirațiilor seculare ale românilor spre pace, libertate, unitate, prietenie și frăție între popoare, decretând unirea cu România”.

Și e foarte relevant, din punct de vedere religios, modul cum s-a făcut unirea de la 1918. Căci între cei 1.228 de delegați ai Adunării Naționale Constituante au fost și 5 Episcopi, 4 Vicari, 10 delegați ai consistoriilor bisericești și 129 de Protoierei ortodocși și greco-catolici. „Proclamarea Unirii de la Alba Iulia a fost precedată de slujba Sfintei Liturghii și de slujbă de Te Deum, oficiate în locuri diferite de clerici ortodocși și clerici greco-catolici, întrucât Unirea cea Mare era trăită ca o lucrare sfântă și solemnă a comuniunii românești, a unității și libertății naționale. [...]

La altarul Bisericii Ortodoxe din Alba Iulia, Sfânta Liturghie a fost săvârșită de Episcopul Ioan Papp al Aradului și Locțiitor de Mitropolit al Ardealului, care, în obișnuita încheiere a Sfintei Liturghii, a rostit: Cel ce a înviat din morți și a înviat astăzi și neamul nostru românesc, Hristos, adevăratul Dumnezeu [! nostru]... Iar Episcopul ortodox român de Caransebeș, Miron Cristea, viitorul Patriarh al României Mari, a citit, la sfârșitul Sfintei Liturghii, Rugăciunea pentru dezrobirea neamului românesc, într-o atmosferă de profundă emoție patriotică, intonând apoi, împreună cu toți românii prezenți, imnul Deșteaptă-te, române!”.

Episcopii de Arad și Oradea, alături de Gheorghe Pop de Băsești, au prezidat lucrările Adunării. Ierarhii s-au adresat celor 100.000 de români adunați la Alba Iulia, „pe Câmpul lui Horea, actualul platou din fața Catedralei Ortodoxe din Alba Iulia”.

„În Marele Sfat al națiunii române, ca și în Consiliul Dirigent, au fost aleși, de asemenea, și Slujitori ai Bisericii, iar Episcopul și viitorul Patriarh Miron Cristea, împreună cu Episcopul greco-catolic de Gherla, Iuliu Hossu, au fost aleși membri în delegația de patru persoane care va prezenta Actul Unirii la București Regelui Ferdinand I al României Mari”.

Astfel, România Mare, această mare dorință de veacuri a românilor, a devenit, cu harul lui Dumnezeu, o realitate. Pe 24 decembrie 1918, Regele Ferdinand I a emis decretul de unire al Transilvaniei cu România, formându-se astfel România Mare sau România Întregită. Însă România Mare a fost o realitate încântătoare numai pentru 22 de ani...

Căci acum, la 100 de ani de la România Mare, noi trăim într-o Românie nedeplină, căreia îi lipsesc „Basarabia, jumătatea de nord a Bucovinei, ținutul Herța, Cadrilaterul și Insula Șerpilor”. Pentru că lecția lui Dumnezeu pentru noi e aceasta: un mare dar se poate pierde foarte repede, dacă nu îl păstrezi cu multă grijă.

CONCLUZII

Consider că toate cele expuse mai sus vor reuși să facă pentru fiecare dintre Dvs. o imagine suficient de clară prin care să vedeți și să înțelegeți că Biserica (în afara faptului că a culturalizat, organizând învățământul încă dintru începuturi și venind în sprijinul acestuia cu tipăriturile necesare, a sprijinit nevoile neamului prin întemeierea și organizarea bolnițelor, spitalelor și a altor instituții îndrituite a purta de grijă celor bolnavi sau în nevoi, a ridicat spiritual și duhovnicește pe fiecare dintre credincioși) și-a făcut cu prisosință datoria, prin

slujitorii ei, spre promovarea conștiinței de neam și a celeia de unitate națională, pentru că tot românul să ia exemplu și să fie un bun patriot și iubitor de neam.

Lucian Blaga, ca fiu de preot, participant și el la Marea Adunare de la Alba-Iulia istorisește astfel:

„Era o dimineață rece, de iarnă.

Respirația se întrupa în invizibile cristale.

Pe o parte a șoselei se duceau spre Alba Iulia, scârțâind prin fâgașele zăpezii, căruțele românești. Buchete de chiote și bucurie, alcătuind un singur tir, iar pe cealaltă parte se retrăgea în aceeași direcție, armata germană ce venea din România, tun după tun, ca niște pumni strânși ai tăcerii. Soldații germani, fumegând liniștiți din pipe, se uitau mirați după căruțele noastre grăbite...

– Uite, îi spun lui Lionel: așa – prin ger și zăpada – se retrăgea pe vremuri Napoleon.

La Alba Iulia nu mi-am putut face loc în sala Adunării. Lionel, care era în delegație, a intrat. Am renunțat cu o strângere de inimă și mă consolam cu speranța ca voi afla de la fratele meu cuvânt despre toate. Aveam în schimb avantajul de a putea colinda din loc în loc, toată ziua, pe câmpul unde se aduna poporul.

Era o roire de necrezut. Pe câmp se înălțau, ici-colo, tribunele de unde oratorii vorbeau nației.

Pe vremea aceea nu erau microfoane, încât oratorii, cu glas prea mic pentru atâta lume, treceau de la o tribună la alta. În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv. Era ceva ce te făcea să uiți totul, chiar și stângăcia și totala lipsă de rutină a oratorilor de la tribună.

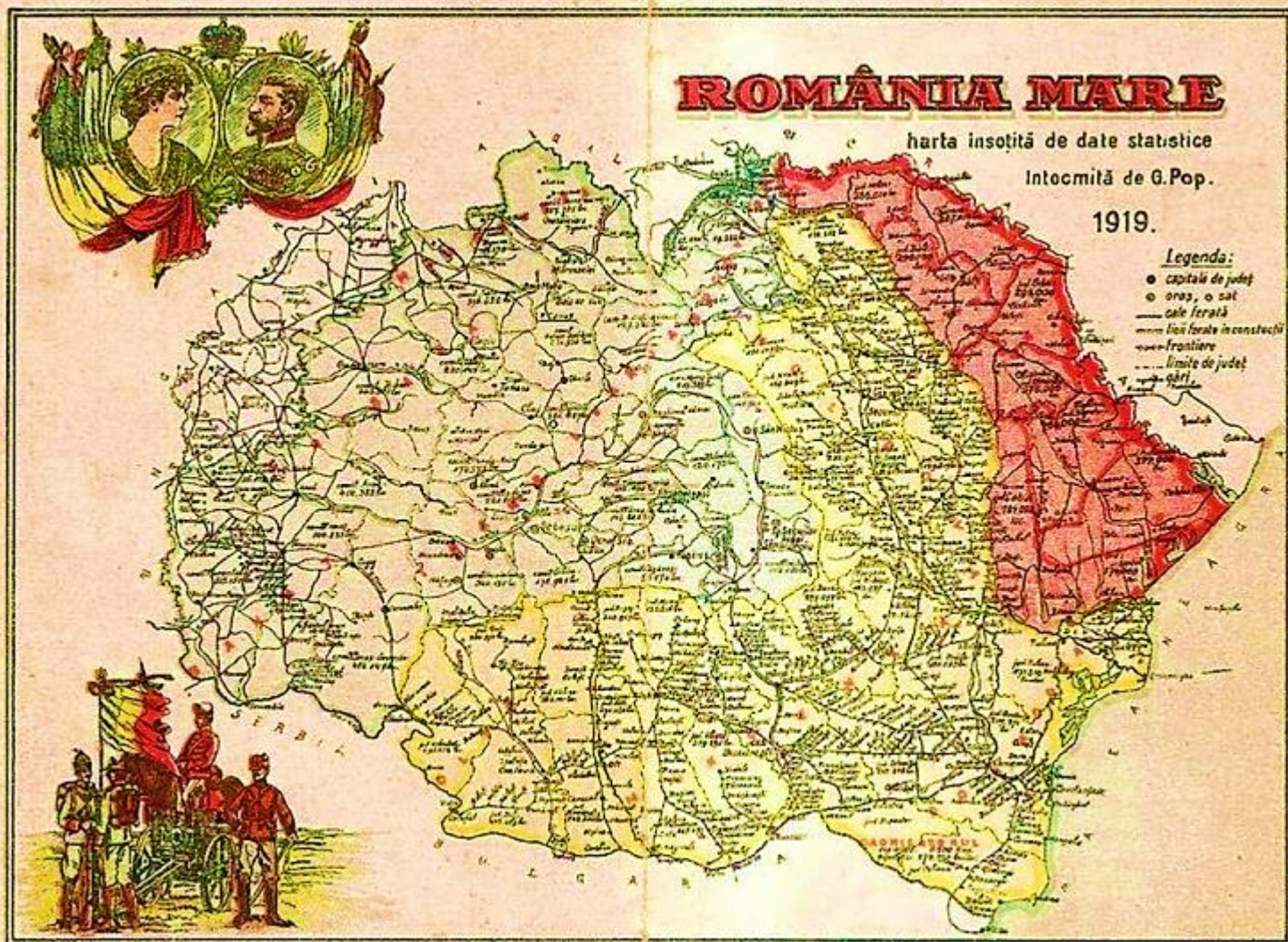
Seara, în timp ce ne întorceam cu aceeași trăsura la Sebeș, atât eu, cât și fratele meu ne simțeam purtați de conștiința că pusesem temeiurile unui alt” Timp” cu toate că n-am făcut decât să “participăm”, tăcuți și insignifianți, la un act ce se realiza prin puterea destinului. Faptul de la răscrucea zilei, cu tăria și atmosfera sa, ne comunica o conștiință istorică.

Când am trecut prin Lancrăm, satul natal, drumul ne ducea pe lângă cimitirul, unde, lângă biserică, tata își dormea somnul sub rădăcinile plopilor. Zgomotul roților pătrundea, desigur, până la el și-i cutremura oasele.

– Ah, dacă ar ști tata ce s-a întâmplat, zic eu fratelui meu întorcând capul spre crucea din cimitir...

Când dam să ieșim din sat, numai ce auzim dintr-o curte, neașteptat, în noapte, un strigăt de copil:

“Trăiască România dodoloață!”

Nu aş încheia fără să vă rog să spunem împreună această rugăciune de o profunzime și frumusețe rarisimă, rostită demult, atunci când s-a creat acea ROMÂNIE MARE, ROMÂNIA DODOLOAȚĂ de către cel care a fost mai apoi Patriarhul MIRON CRISTEA și cunoscută drept

RUGĂCIUNEA PENTRU DEZROBIREA NEAMULUI ROMÂNESC

Doamne Dumnezeul nostru, Tu ești Părintele nostru; Tu ai văzut strămutarea părinților noștri și ai auzit strigarea lor, căci se făcuseră ei ca floarea în brumă și plecat spre pulbere era sufletul lor, și trupul lor lipit de pământ.

Tu ai împlinit și cu noi ceea ce ai făgăduit de mult.. Sfârma-voiu jugul de pe tine și voiu rupe legăturile Tale; lărgi-voiu hotarele Tale, aduna-vă-voiu dintre popoare și vă voiu strânge din țările unde sunteți împrăștiați; Restatornici-voiu judecătorii Tăi ca mai înainte, și sfetnicii Tăi ca la început.

Tu, Doamne, cel ce deslegi pre cei ferecați în obezi și ridici pe cei surpați, ajutatu-mi-ai de am bătut războiul cu veselie și am gonit pe fiii trufiei. Mântuire ai trimis și nouă, poporului Tău, și tăte marginile pământului văd mântuirea Dumnezeului nostru.

Tu, Doamne, sălășluit-ai mărirea în pământul nostru, căci întorcând-Te, Dumnezeule, ne-ai înviat pre noi, și norodul tău se veselește de tine.

Cunoaștem, Doamne, că ai împlinit cuvântul Tău, că împărăția de la un neam la altul se mută, pentru strămbătăți și sumeții și că numai dreptatea înalță neamul iar păcatele împuținează semințiile.

Cunoaștem, Doamne, și mărturisim că și acum abaterile noastre multe sunt; păcătuitu-Ți-am; după iubirea de argint ne-am abătut; uitat-am că pe sine se perde cela ce ia daruri și că mai bun e puținul celui drept, decât avuția multă a păcătoșilor. Păcătuitu-Ți-am și noi și părinții noștri, și străinii vor iarăși să strămute hotarele noastre.

Doamne, aducemu-ne aminte de cuvântul Tău, că drumul păcătoșilor este netezit cu pietre și la sfârșitul lui este groapa iadului; rugămu-ne deci, Ție, Dumnezeului nostru, cel ce ne ispitești pre noi ca și pe părinții noștri; Tu știi, că nu este om care să nu greșească; milostivește-Te spre noi și ne binecuvântă, luminează fața Ta spre noi și ne miluiește.

Doamne, Dumnezeul nostru, pace dă nouă pace peste pace, celor de departe și celor de aproape; Doamne, mântuește-ne, și ne curățește de păcatele noastre, pentru numele Tău; îndreptează urmele noastre și faptele noastre, ca să locuim în locul acesta și să luăm mărirea mare și nume vecinic și să laudăm numele Tău cel sfânt.

Veniți, deci, să ne închinăm și să cădem Domnului și să plângem Înaintea Lui și să îi făgăduim, zicând: Iată, noi și feciorii și fetele noastre, și frații și surorile noastre, umbla-vom întru așezământul legii părinților noștri.

Și-acum, Doamne, Dumnezeul nostru, Dumnezeul cel Mare, cel puternic, cel înfricoșat, cel ce păzești legământul și mila, cel ce șezi pe Heruvimi, Tu singur ești Dumnezeu, al tuturor împărățiilor pământului; Iată, noi venim la Tine că Tu ești Dumnezeul nostru, Tu înviezi toate și Ție se închină oștile cerurilor, și a Te cunoaște pre Tine, dreptate desăvârșită este.

Adă-Ți aminte, Doamne de toate soborniceștile și apostoleștile Tale biserici, cari se întind pre pământ, de la o margine până la alta, de toate popoarele și de toată turma Ta. Varsă întru inimile noastre, ale tuturor, cereasca Ta pace, și ne Dăruiește și nouă pace în viața aceasta.

Îndreptează pe Regele nostru, Oastea, Diregătoriile, Sfaturile, Comunitățile, dimpreună cu intrările și ieșirile noastre, în pace... Păzește, Doamne, Stăpânia robului Tău, a drept credinciosului și de Hristos iubitorului nostru Rege. Supune-i Lui, Dumnezeule, pe tot vrăjmașul și potrivnicul din lăuntru și dinafară. Umbrește d-asupra capului Lui în vreme de război și pune pe urmașii Lui pe tronul Lui.

Adă-Ți aminte, Doamne, și de frații noștri cei din robie, și le dă lor să afle mila și compătimire la cei ce i-au robit pre ei.

Adă-Ți aminte, Doamne, și de păcătoșii și nevrednicii robii Tăi, și șterge păcatele noastre, ca un bun și de oameni iubitor Dumnezeu.

Ție, Doamne fie slavă și putere, și laudă, și biruință, și tărie, că Tu stăpânești toate celea din Ceruri și de pre pământ.

Binecuvântat fie Domnul din veac și până în veac, amin și amin.

Miron Cristea, Episcop de Caransebeș

BIBLIOGRAFIE

Preotul Sebastian Stanca (1878-1947), „Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)”, Ediție, studiu introductiv, note și indici de Mihai-Octavian Groza și Mircea-Gheorghe Abrudan, Editura Argonaut Cluj-Napoca și Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei

Pr. Acad. Mircea Păcurariu: Biserica și Unirea Principatelor

<http://basilica.ro/pr-acad-mircea-pacurariu-biserica-si-unirea-principatelor-text-integral/>

PR. DR. DORIN OCTAVIAN PICIORUȘ - Anul omagial al unității de credință și de neam

<https://www.teologiepentruazi.ro/2018/05/31/anul-omagial-al-unitatii-de-credinta-si-de-neam/>

Daniel, Patriarhul României - Unitatea națională – un dar sfânt și o responsabilitate comună

<http://basilica.ro/unitatea-nationala-un-dar-sfant-si-o-responsabilitate-comuna-text-integral/>

Wikipedia – diverse articole